

AKP Hükümetleri Döneminde Kadına Yönelik Şiddetin ve Cinsel Şiddetin Önlenmesine Dair Politikalar (2002- 2007 Dönemi) - I

Esra Aşan / Temmuz 2016

BGST Toplumsal Araştırmalar Birimi (TAB) bünyesinde yürütülen, Türkiye'nin 2000'li yıllarda geçirdiği değişim ve dönüşüme odaklanan, Yakın Dönem Türkiye Tarihi çalışmasında tartıştığımız konulardan biri de kadın hakları alanında yaşanan gelişmelerdi. Bu tartışmalarda, AK Parti Hükümetleri döneminde ağırlıklı olarak cinsel şiddet alanında yasal mevzuatta öne çıkan değişimlere ve kadın hareketi içindeki tartışmalara odaklandık. Cinsel şiddet, kadın cinayetleri her gün yaşanırken şiddetle mücadele politikalarının AK Parti hükümetleri döneminde nasıl biçimlendiğini, hangi kırılma noktalarından geçtiğini, yasalar ve uygulamalar arasındaki çelişkileri değerlendirmeye çalıştık. Avrupa Birliği'ne uyum sürecinin de etkisiyle AK Parti iktidarının 2002-2007 arasındaki ilk dönemi yasal mevzuatta kadın haklarından yana önemli değişikliklerin yapıldığı bir dönemdi. Yasalardaki değişiklikler AK Parti'nin 2007-2011 yılları arasındaki ikinci döneminde ve 2011-2015 arasındaki üçüncü iktidar döneminde de devam etti. Türkiye bir yandan kadın haklarıyla ilgili uluslararası sözleşmelere ve iç mevzuatta yeni düzenlemelere imza atarken cinsel şiddet, kadın cinayetleri hız kesmeden devam etti. Bir yandan açılan davaların çoğunda şiddetin faillerine uygulanan haksız tahrik indirimleri diğer yandan siyasetçilerin kadın erkek eşitliğine inanmadıklarını söylemeleri, kadını aile içinde tanımlayan açıklamaları kadın haklarından yana olanların büyük tepkisini çekti. 2011 yılında Kadından ve Aileden

Sorumlu Devlet Bakanlığının adının Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olarak değişmesinin önemli bir kırılma noktası olduğu; devlet açısından aile korunduğu müddetçe kadın haklarını korumanın mümkün olduğu söylenebilir. Kadını aile içinde tanımlayan söylemler ve ailenin korunmasına dönük politikalarda dini kurumların işlevlenmesi AK Parti iktidarının üçüncü döneminde daha fazla öne çıkmaya başladı.

Yazının ilk bölümü AK Parti iktidarının 2002-2007 yılları arasındaki birinci dönemine odaklanıyor. Yazıyı kaleme alırken cinsel şiddet gibi genel bir başlığı nasıl sınırlandırabileceğim ve nasıl kategorize edeceğim konusunda zorlandığımı söyleyebilirim. Önce konuyu kadına yönelik şiddetle sınırlı tutmak istedim ama o zaman cinsel şiddete maruz kalan LGBTİ+'ları bu kapsamın dışında tutmuş olacaktım. Bu nedenle yazının konusu için kadına yönelik şiddet ve cinsel şiddet demeyi daha uygun buldum. Bilindiği gibi şiddetin ekonomik, fiziksel, duygusal ve cinsel pek çok boyutu bulunuyor ve zaman zaman bu şiddet biçimleri iç içe geçerek ya da birlikte yaşanabiliyor. Yazıda çerçeveyi daraltmak için şiddetin ekonomik ve duygusal yönüne vurgu yapmadım. Çocuklara yönelik şiddet çerçeveyi daha da genişleteceği için bu alana sınırlı örneklerle girmek zorunda kaldım. Ağırlıklı olarak cinsel ve fiziksel şiddet üzerine odaklanmaya çalıştım. Bunun da oldukça geniş bir çerçeve olduğunu söyleyebilirim. Erkeklerin de maruz kaldığı cinsel şiddet konusunu kadınların ve LGBTİ+'ların deneyimleriyle sınırladım. Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar içinde yer alan cinsel taciz, bireylerin cinsel kimliğine, cinsel bütünlüğüne yönelen -sözlü, fiziksel ya da sadece bakışlarla ifade bulan- her türlü rahatsız edici davranışı kapsar. Bu çerçevede resmi kurumlarda uzun süre devam eden başörtüsü yasağını da kadınların kıyafet özgürlüğüne müdahale içerdiği için cinsel taciz kategorisi içinde ele aldım. Kadınlara ve LGBTİ+'lara yönelik cinsel ve fiziksel şiddetin failleri çeşitlilik arz ediyor. Kişilerin yakın çevresi (aile bireyleri, arkadaş çevresi ve tanıdıkları), hiç tanımadıkları kişiler, devlet görevlileri bu şiddetin failleri olabiliyor. Yazı içinde failerin çeşitliliğine dikkat etmeye çalıştım. Kadın yönelik şiddetle ilgili hazırlanan raporlar ağırlıklı olarak aile içi şiddete odaklanıyor ve şiddetin çeşitli boyutlarını gözden kaçırma riski taşıyor. Devlet kaynaklı cinsel şiddet ise çok dar bir kesim içinde ele alınan ve devlet politikaları içinde genelde yer bulmayan bir alan olarak kalıyor. Oysa bu, özellikle 90lı yıllarda yaşanan içsavaş boyunca ve sonrasında oldukça vahim iddiaların gündeme getirildiği bir konu. Bu nedenle yazıda bu konuyla ilgili çalışmalara da yer verdim.

AK Parti'nin iktidar olduğu 2002 yılından partinin dördüncü iktidar dönemini yaşadığımız 2016 yılına kadar kadın haklarıyla ilgili yasal mevzuatta pek çok değişiklik gerçekleşti. LGBTİ+'ların, haklarının yasal güvence altına alınmasına ilişkin talepleri kabul görmedi ya da çok sınırlı kaldı. Bu değişikliklerin bir kısmı kadın ve LGBTİ+ örgütlerinin desteklediği ve hükümetle birlikte hazırladığı değişikliklerdi; bir kısmı da kadın ve LGBTİ+ örgütlerinin eleştiri ve protestolarına rağmen yasalara düzenlemelerdi. Yasalardaki olumlu değişikliklere ve imza atılan uluslararası sözleşmelere rağmen kanunların uygulanmasındaki eksiklikler kadınların yaşam hakkı dahil temel hak ve özgürlüklerini tehdit eden uygulamalara neden oldu. Kadınları şiddetten koruyan kanunların varlığına rağmen kadın cinayetleri, LGBTİ+ cinayetleri günümüzde de hız kesmeden devam ediyor. Pek çok kadın var olan haklardan haberdar değil ya da hukuki başvuru yapmasına rağmen çoğu zaman gerekli kanuni desteği bulamayabiliyor. Mahkemelerin verdiği çoğu karar kadın haklarından uzak bir şekilde cinsiyetçi önyargılarla şekillenebiliyor. Bu nedenlerle kadın ve LGBTİ+ örgütlerinin büyük bir kısmının yaptığı çalışmalar hukuk sisteminin cinsiyetçi yönünün vurgulanmasına, bunun kadınlar ve LGBTİ+'lar üzerinde yarattığı tahribatların gösterilmesine ve alınması gereken tedbirlerin vurgulanmasına odaklanıyor. Kavramsallaştırmadan ve kategorilendirmeden kaynaklanan eksikler bulunduğunu söyleyebileceğim bu yazının ilk bölümü AK Parti iktidarının 2002-2007 yılları arasındaki ilk döneminde cinsel şiddeti önlemeye dönük politikalarına odaklanıyor ve kadın ve LGBTİ+ kurumlarının bu konuyla ilgili çalışma ve tartışmalarına genel hatlarıyla değiniyor.

Bilindiği gibi, AK Parti iktidara gelmeden kısa bir süre önce Türkiye'nin 90'lı yıllarda yaşadığı iç savaş sona ermişti. Uluslararası güçler 99 yılında Abdullah Öcalan'ı teslim ederken Türkiye'ye Kürt sorununu askeri yollarla değil siyasi yollarla çözmesini de tavsiye etti. Bu dönemde 90'lı yıllardaki askeri operasyonlar, faili meçhul cinayetler geride kalmıştı. Barış sürecinin getirdiği kısmi rahatlama dönemiyle birlikte kadın kurumları Türkiye'deki iç savaşın yarattığı şiddet koşullarının kadınların hayatını nasıl etkilediğine dair çeşitli tartışmaları daha yaygın bir şekilde yürütmeye başladı. Örneğin, 2001 yılında aralarında akademisyenlerin, sanatçıların, gazetecilerin, feminist aktivistlerin yer aldığı bir grup kadın Diyarbakır'da, Batman'da, İstanbul'da Kürt kadınlarıyla buluştu ve savaşın kadınlar üzerindeki etkisini kamuoyuna aktarmaya çalıştı. Bu buluşmalar 2000'li yıllar boyunca savaşın yükselen ve alçalan seyrine göre inişli çıkışlı devam etti. Devlet, Kürt meselesi

üzerinde baskıyı artırdıkça buluşmaların azaldığı, görece bir rahatlama ortamında tekrar bir araya geldiği söylenebilir. 2000'lerin başında barış talep eden kesimler üzerindeki baskı görece azalmış olsa da savaş döneminde devlet görevlilerin, asker ve polislerin faili olduğu cinsel suçların hukuki düzeyde ciddiyetle ele alınmadığını, bunları gündeme getiren çevrelere davalar açıldığını hatırlatmak gerekir.¹

2000'lerin başı ayrıca Türkiye'nin yüzünü batıya döndüğü Avrupa Birliği'ne (AB) girme yolunda bir dizi reformları uyguladığı bir dönemdir. Kadın hareketi 90'ların sonunda kadına yönelik şiddetin önlenmesi, Medeni Kanun'da kadınlar lehine değişiklikler yapılması için çeşitli çalışmalar yürütmüş; Medeni Kanun değişikliklerini gündemine alan kadın platformları kurarak kamuoyu oluşturmuştu. AB sürecinin etkisi ve kadın kurumlarının yürüttüğü çalışmalarla konuyu sürekli gündemde tutması sonucu kadınların hak alanını genişleten Yeni Medeni Kanun, AK Parti'nin iktidara gelmesinden kısa bir süre önce 1 Ocak 2002 itibarıyla yürürlüğe girdi.²

AK Parti Hükümetinin I. Dönemi (18 Kasım 2002 - 29 Ağustos 2007)

14 Ağustos 2001 yılında kurulan AK Parti, 3 Kasım 2002 erken genel seçimlerinde %35'e yakın oy alarak birinci hükümetini kurdu. AK Parti Hükümetinin I. Döneminde Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı'nı Güldal Akşit üslendi. Milli Görüş Hareketi'nin "Yenilikçiler" kanadını temsil eden AK Parti İslamcı, sağ, muhafazakâr çizgisi nedeniyle iktidara geldiği ilk dönemden itibaren seküler kadın kurumları tarafından politikalarına her daim temkinli yaklaşılan bir parti oldu. Bu dönem 28 Şubat'ın etkisi devam etmekte, Milli

¹ Örneğin 10-11 Haziran 2000 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen Gözaltında Cinsel Taciz ve Tecavüze Hayır Kurultayı'nda devlet görevlileri tarafından cinsel taciz ve tecavüze maruz kaldığını açıklayan kadınlara ve etkinliği organize edenlere devletin askeri ve emniyet kuvvetlerini tahkir ve tezyif etmek suçlamasıyla dava açılmıştır. Devlet kaynaklı cinsel şiddet söz konusu olduğunda bunu açıklayan kesimlere 2000'li yıllar boyunca davalar açılmaya devam edecektir. Özellikle Gözaltında Cinsel Taciz ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım Bürosu'nun çalışmaları devletin ve sivil odakların her daim hedefinde oldu. Büronun kurucularından Avukat Eren Keskin devlet kaynaklı cinsel şiddetle ilgili elindeki bulgu ve belgeleri açıkladığında hakkında pek çok dava açıldı. 2002 yılında sunduğu bir radyo programında Gazeteci Fatih Altaylı, "Eren Keskin'in benden bir taciz alacağı var; kendisinin de istediği o" sözleri nedeniyle kadın örgütleri tarafından defalarca protesto edilmişti.

² Meclisi bu kanun değişikliklerini yapmaya ikna etmek kolay olmadı. Toplumdaki ataerkil kültür ve cinsiyetçi bakış açısı meclis siyasetini de belirliyordu. Yeni Medeni Kanun'da gençlerin evlenmesi için 17 yaşını doldurmaları gerektiği eklendi. Eskiden kadının evlenebilmesi için 15 yaşını doldurması gerekiyordu. Onur kırıcı davranış boşanma nedenleri arasına eklendi. Erkeğin aile reisi olduğu ibaresi, evli kadının çalışma izninin eşine bağlı olması kaldırıldı. Eşlerden birinin meslek seçiminde diğerinin iznini almak zorunda olmadığı kanuna eklendi. Evlilik sırasında edinilmiş malların kullanımı ve boşanma sonrasındaki paylaşımı kadınlar lehine düzenlendi.

Güvenlik Kurulu baskısını AK Parti üzerinde hissettirmektedir. Çeşitli kanun değişikliklerinde İslami referansları gündeme getirdiğinde oluşan kamuoyu baskısıyla AK Parti kolaylıkla geri adım atmaktadır.

Kamu kurumlarında, resmi ve bazı özel kurumlarda başörtüsüne getirilen yasakların en sert uygulaması 28 Şubat dönemi ve sonrasında gerçekleşmişti. 'Türban sorunu', 'türban krizine' dönüştü. Özellikle Yüksek Öğretim Kurulu'nun (YÖK) başörtülü öğrencilerin okula alınmamasıyla ilgili yayınladığı genelge sonrasında başörtüsü takan kadınlar öğrenim ve öğretim haklarından çok uzun bir süre mahrum kaldı³. Bu yasak sadece üniversitelerle sınırlı değildi, pek çok kadının çalışma yaşamından dışlanmasına da neden oldu. Milli bayramlarda verilen devlet resepsiyonlarına başörtülü milletvekili eşleri alınmadı. Başörtüsü yasakları Kemalist kadın kurumlarının laikliği korumak adına kırmızı çizgisi olmakla birlikte çoğu feminist çevrede kadınların kıyafet özgürlüğüne, yaşam tarzına yönelik baskıcı bir müdahale olarak değerlendirilmektedir. Bir kadını kendi isteği dışında üzerinde dini baskı kurarak örtünmeye zorlamak nasıl bir şiddetse kendi iradesiyle başını örten bir kadının başörtüsünü çıkarmak da kadına yönelik bir şiddettir. AK Parti'nin, iktidarının ilk döneminde bu konuda herhangi bir adım atmaması başörtülü kadınlar tarafından tepkiyle karşılanmıştır.

Bu dönemde kadın haklarıyla ilgili kadın hareketinde öne çıkan konulardan biri namus ve töre cinayetleri ekseninde tartışılan kadın cinayetleriydi. Şemse Allak, Kadriye Demirel, Güldünya Tören, Nuran Halitoğulları⁴ bu yıllarda kamuoyunda da oldukça gündem olan yaşam hakkı ellerinden alınan kadınlardan sadece birkaçıydı. Bu dört kadın da aile meclise kararıyla töre, namus gibi gerekçeler öne sürülerek yakın akrabaları tarafından hayatlarına son verilen kadınlardı. Kadınlar babalarının, kocalarının, ailelerinin namusuna ve şerefine haneler getirdikleri için teker teker öldürülüyordu.

Kadın kurumlarının gündeme getirdiği diğer bir konu devlet kaynaklı cinsel şiddetti. Kadınlar, gözaltında, cezaevinde ya da çatışma bölgelerinde cinsel şiddete maruz kaldığında, suçlananlar devlet görevlileri olduğu için bu suçları açığa çıkarmak daha da zorlaşıyor. Kadınlar yaşadıkları cinsel şiddeti açıklamaktan utanıyor, aileleri ve

³ Başörtüsü yasaklarıyla ilgili kronolojik bir çalışmaya Ayrımcılığa Karşı Kadın Hakları Derneği'nin (AKDER) sitesi üzerinden ulaşılabilir. <http://ak-der.org/tr-TR/makale/kronoloji.aspx?page=1>

⁴ "Şemse, Kadriye, Güldünya, Nuran..."; <http://sosyalistfeministkolektif.org/feminist-gundem/kadin-cinayetleri/686-semse-kadriye-guelduenya-nuran.html>

çevrelerinden çekinebiliyorlar ya da bizzat aileleri ve çevreleri tarafından engellenebiliyorlar. Söz konusu failer devlet görevlileri olduğu için yaşadıkları korku daha da artabiliyor. 1996 yılında kurulan Gözaltında Cinsel Taciz ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım Bürosu devlet kaynaklı cinsel şiddete maruz kalanlara hukuki destek veren bir kadın kurumu. Büronun çalışmaları N.Ç. davası⁵, Ş.E. davası⁶ gibi pek çok davayı kamuoyunun gündemine taşıdı. Büronun Aralık 2006 tarihli raporuna göre kurulduğu dönemden bu yana büroya devlet kaynaklı cinsel şiddete uğradığını açıklayan 238 kişi başvuruda bulunmuştur.⁷

Bu dönem yeni işkence yöntemlerinin de geliştirildiği söylenebilir. Siyasi çalışmaları resmi ideolojiyle uyuşmayan kadınlar, polis olduğunu söyleyen kişilerce kaçırılarak cinsel tacize ve tecavüze uğradılar: Demokratik Halk Partisi (DEHAP) İstanbul Kadın Kolları Yöneticisi Gülbahar Gündüz (2003)⁸, Diyarbakır DEHAP Kadın Kolları Yöneticisi Afife Mintaş (2003)⁹, Emekçi Kadınlar Birliği üyesi Derya Aksakal (2004)¹⁰, İkitelli Ekin Sanat Merkezi çalışanı Sevda Aydın (2005)¹¹. Siyasetçiler şiddete, işkenceye 'sıfır tolerans' demeçleri verseler de devlet kaynaklı cinsel şiddetle, işkenceyle etkin bir şekilde mücadele edilmedi.

Cinsel şiddet davalarındaki hukuki engellerden biri de kanunlarda tecavüz tanımının yetersiz olması ve cinsel tacizin suç kapsamına girmemesiydi. Bu gibi pek çok maddede değişiklik yapılması için kadın örgütleri Türk Ceza Kanunu yeniden düzenlenirken sürece dahil oldu. 2003 yılında TCK reformunda kadın erkek eşitliğinin sağlanması amacıyla

⁵ Kamuoyunda Utanç Davası olarak anılan bu olay 2002 yılında Mardin'de başladı. N.Ç. 12-13 yaşlarındayken 7 ay boyunca aralarında kamu görevlileri, güvenlik görevlileri, esnafın bulunduğu 29 kişinin tecavüzüne uğradı. N.Ç.'ye tecavüz ettikleri iddiasıyla yargılanan 29 kişi hakkındaki dava, 2003 yılında Mardin 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülmeye başlandı.

<http://bianet.org/bianet/insan-haklari/14136-n-c-nin-yasadiklari-cinsel-siddet-suruyor>

⁶ Ş.E., 1993 ve 1994 yılında iki kez gözaltına alınmış ve cinsel işkence görmüştü. Yaşadıklarını 1999 yılında Almanya'da Gözaltında Taciz ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım Bürosu avukatlarına anlattı. Mardin'in Cumhuriyet Savcısı Yeşim Doğan Kar, bir kadına tecavüz etmekten 341'i er, 64'ü rütbeli toplam 405 asker hakkında, Mardin Ağır Ceza Mahkemesi'nde 2003 yılında dava açtı. İlgili haber için bkz: <http://www.hurriyet.com.tr/405-askere-tecavuz-davasi-175018>

⁷ Hepsi Gerçek Devlet Kaynaklı Cinsel Şiddet, Yayına Hazırlayan: Av.Eren Keskin, Leman Yurtsever, Punto Yayınları, Aralık 2009, s.383-386.

⁸ "DEHAPlı Gündüze Polisten Tecavüz ve Tehdit"; <http://bianet.org/kadin/insan-haklari/20159-dehapli-gunduze-polisten-tecavuz-ve-tehdit>

⁹ "Afife Mintaş'a Yapılmış Çirkin Saldırı İnsanlığa Yapılmış Saldırıdır"; <http://www.ihd.org.tr/afife-minta-yap-rkin-sald-sanlyapld/>

¹⁰ "Emekçi Kadına İşkence"; <http://bianet.org/kadin/insan-haklari/30937-emekci-kadina-iskence>

¹¹ "Genç Kadına Polis Tecavüzü İddiası"; <http://bianet.org/kadin/saglik/71627-genc-kadina-polis-tecavuzu-iddiasi>

kurulan TCK Kadın Platformu iki yıl boyunca konferanslar, paneller ve basın toplantıları düzenledi. Taleplerini içeren bir kitapçık hazırlayarak milletvekilleriyle görüşmelerini düzenli olarak sürdürdü. TCK düzenlemelerinin komisyonunda ataerkil bir cinsellik ve namus algısıyla yürütülmesi çeşitli tartışmalara neden oldu. Dönemin Adalet Bakanı Cemil Çiçek'in hükümet olarak zinanın suç sayılması gerektiği kanaatini taşıdıklarını, toplumun bu yönde beklentisi olduğunu söylemesiyle zina tartışmaları uzun bir süre komisyonun gündeminde yer aldı. Cemil Çiçek'in danışmanı Doğan Soyaslan'ın da, tecavüz failinin mağdurla evlendikten sonra cezadan kurtulmasının normal olduğunu, tecavüze uğrayanın evlendikten sonra bunu zamanla unutacağını, evlenerek namusunu kurtaracağını söylemesi büyük tartışma yarattı¹². Zina bir suç değil sadece boşanma nedeni olabileceği için kanunda yer almadı. Tecavüzcüyle evlendirmeyi ceza ertelemesine gerekçe gösteren madde yasadan çıkarıldı. Dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in Ekim 2004'te onayladığı 1 Haziran 2005'te yürürlüğe giren Yeni TCK, kadın hareketinin şu taleplerine yer verdi:¹³ Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar bölümü düzenlendi. Tecavüzün tanımı genişletildi; oral, anal, vajinal her türlü tecavüz suç kapsamına girdi. Daha önceki kanunda yer almayan cinsel taciz suç kapsamına alındı. Tecavüzcüyle evlendirmede cezanın ertelenmesini öngören madde, evlenmek amacıyla kaçırma ve alıkoyma suçlarında cezanın iptalini öngören madde kaldırıldı. Aile içi tecavüzler suç kapsamına alındı. Çocukların cinsel istismarında "rıza"nın var olabileceğini varsayan tanımlamalar kaldırıldı. Töre cinayetleri nitelikli insan öldürme kapsamına alındı.

Bu düzenlemelere rağmen TCK Kadın Platformu'nun bekâret kontrollerinin her koşulda yasaklanması ve kadının rızası olmadan yapılan genital muayenenin cezaya tabi olması, cinsel yönelime dayalı ayrımcılığın suç kapsamına alınması, 15-18 yaş arası rızaya dayalı cinsel ilişkiyi cezalandıran düzenlemenin kaldırılması, töre saiki ifadesinin namus saiki ile değiştirilerek her tür namus cinayetinde ceza indirimi verilmesinin önlenmesi, müstehcenlik maddesinin ifade özgürlüğüne tehdit oluşturmayacak şekilde düzenlenmesi, yasal kürtaj süresinin 12 haftaya çıkarılmasına ilişkin talepleri Yeni TCK'da yer almadı.

¹² "TCK'daki Kadın Ayrımcılığı Kalksın"; http://kazete.com.tr/haber/kadin-orgutlerinin-tepkisi-uzerine-tbmm-adalet-alt-komisyonunda-yeniden-ele-alinan-tasari-magduru-degil-tecavuzcuyu-koruyor_40332

¹³ TCK Kadın Platformundan Basın Açıklaması; <http://www.kadinvizyon.com/article.php?aID=782>

Bu kanunda sıklıkla ahlaka aykırılık ibaresi geçmektedir. Ahlak kriterinin ne olduğu kişiden kişiye değişmekle birlikte ataerkil bakış açısında cinsellikle ilişkili bir şekilde yorumlanmaktadır. Bu durum, özellikle kadınlar ve LGBTİ+'lar için pek çok hakkın ahlaka aykırı görülerek kısıtlanması anlamına gelebilir. Kanunun ayrımcılık maddesine cinsel yönelimden dolayı ayrımcılık yapılamayacağı Alt Komisyonun hazırladığı metinde yer almış ancak Adalet Komisyonu'nda çıkarılmıştı.¹⁴ Bu dönem, Lambdaistanbul Eşcinsel Sivil Toplum Girişimi, ayrımcılık hallerinin cinsel yönelim ibaresinin eklenmesini talep etmiş aksi halde eşcinsellere ve translara yönelik şiddet vakalarında haksız tahrik indirimlerinin önüne geçilemeyeceğini belirtmişti.

TCK düzenlemelerinde haksız tahrik indiriminin namus bahanesiyle işlenen suçlarda uygulanıp uygulanmayacağı belirsiz kaldı. Bekaret kontrolünü yasaklanmaması, 15-18 yaş arası gençlerin rızaya dayalı cinsel birlikteliklerinin şikayet halinde cezaya tabi olması namusla ilgili düzenlemelerdi. Siyaset, toplumdaki ataerkil namus algısını arkasına alarak kadınların cinselliğini denetlemeye devam ediyordu. Sadece töre saikiyle işlenen cinayetlerin suç kapsamına girmesi kadınların öldürülmesini Doğu'ya, daha doğrusu Kürtlerin feodal yapısına özgü bir durum olarak ele alma eğilimi güçlendiriyordu. 2006 yılında şöyle bir olay yaşandı: Erkek çocuk doğurmadığı gerekçesiyle baskı ve şiddete maruz kaldığı için eşinden ayrılmak isteyen Gülistan Gümüş, eşi Ömer Taş tarafından öldürüldü. Ömer Taş, Gülistan Gümüş'ü töre değil namus yüzünden öldürdüğünü söylemiş aile meclisi tarafından alınan bir karar olmadığı, namusunu temizlediği için serbest bırakılmayı talep edebilmişti.¹⁵ TCK yürürlüğe girmeden yaşanan bir olay da Sakine Demir cinayeti idi. Sakine Demir, Temmuz 2004'te öz oğlu Hakkı Demir tarafından bıçaklanarak öldürüldü. Annesinin, kocasını terk etmesi ve hakkında çıkan fuhuş iddiaları üzerine Hakkı Demir ailenin namusunu temizlemek için annesini öldürdüğünü söyledi. Yeni TCK yürürlüğe girmediği için yargılandığı davada töre indirimi diye bilinen ağır tahrik indirimi aldı.¹⁶

Kadın cinayetleri artmaya devam ettikçe kurumlarının tepkileri karşısında, siyasetçiler de bu cinayetlerin sadece Türkiye'de değil dünyanın her yerinde olduğunu söyleyerek savunma pozisyonuna geçmeyi tercih edebiliyorlardı. Namus, töre, tutku, kıskançlık cinayeti gibi

¹⁴ Pazartesi Kadınlara Mahsus Gazete, Ağustos 2004, Sayı: 91.

¹⁵ "Töre Değil Namus Cinayeti İşledik, Serbest Bırakın"; <http://www.hurriyet.com.tr/tore-degil-namus-cinayeti-isledik-serbest-birakin-5652131>

¹⁶ "Anne Katline Töre İndirimi"; <http://www.hurriyet.com.tr/anne-katiline-tore-indirimi-270509>

farklı adlarla karşımıza çıkan bu suçlar kadınların cinselliğine, yaşam biçimine, kısaca kendi hayatını istediği gibi yaşamasına kast ediyor; erkek egemen sistemin normlarına, koyduğu kurallara uymayan kadınların karşısına tehdit olarak çıkıyor. Bu nedenle toplumda ve yasalarda cinsiyetçi uygulamalar cinsiyetçilik karşısında olan kesimlerin her daim gündeminde olmaya devam ediyor. Kadınların töre/namus gibi gerekçelerle şiddete maruz kalması, öldürülmesi karşısında 2006 yılında bir komisyon oluşturuldu ve komisyon raporunun ardından aynı yıl *Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler* konulu Başbakanlık Genelgesi yayınlandı.¹⁷ Bu genelgenin belli tedbirlerin uygulamaya geçirilmesi anlamında önemli bir adım olduğu söylenebilir.

Diğer yandan AB'ye uyum sürecinin etkisiyle kadın haklarıyla ilgili AK Parti iktidarının I. Döneminde şu kanun değişiklikleri de yapıldı: *Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun* 2003 yılında kabul edildi. Buna göre aile hukukundan doğan davalar aile mahkemeleri tarafından görülecek ve bu mahkemelerde aile hukuku konusunda lisansüstü eğitim görmüş yargıçların görevlendirilecekti. Aynı yıl iş yaşamında kadın erkek eşitliğini sağlamak amacıyla *4857 sayılı İş Kanunu* çıkarıldı ve iş yerinde cinsiyete dayalı ayrımcılık yasaklandı ve aynı işe eşit ücret uygulanması getirildi. *Gebe ve Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelikle* 150'den fazla kadın işçi çalıştıran işyerlerine kreş açılması zorunluluğu getirildi. 2004 yılında Anayasanın eşitlik ilkesini düzenleyen 10. Maddesi "Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür." şeklinde düzenlendi. Bu düzenlemelerin kolay yapılmadığını belirtmek gerekir. Mesela 10. Madde tartışılırken komisyon başkanı Burhan Kuzu pozitif ayrımcılık maddesinin eklenmesine feminist hareketi anayasal güvenceye alacağı için karşı çıktığını; Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı Güldal Akşit'in de pozitif ayrımcılığa sıcak bakmadığını not edelim.

AK Parti iktidarının I. Döneminde Türkiye gündeminin belirleyen başka bir temel gelişme PKK'nin 1998 yılından beri sürdürdüğü tek taraflı ateşkesine son verdiğini açıklamasıdır. Savaşın yeniden başlaması çok sayıda asker, polis, gerilla ve sivil, kadın ve çocuk ölümlerine neden oldu. Örneğin Kasım 2004'te 12 yaşındaki Uğur Kaymaz "terörist" olduğu gerekçesiyle babasıyla birlikte polisler tarafından öldürüldü. 2006 Diyarbakır Newroz olaylarında Başbakan "Kadın da olsa çocuk da olsa güvenlik kuvvetleri gerekeni yapacaktır"

¹⁷ Genelge metni için bkz.: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/07/20060704-12.htm>

sözünü söyledi. Hükümetin, bir yandan kadın ve çocuklara yönelik şiddete karşı hukuki önlemler almaya çalıştığı dönemde bizzat hükümetin en yetkili isminin söylediği bu söz çatışma bölgelerinde şiddetin engellenmeyeceğini kadın ve çocuklara gerektiği durumda uygulanacağını garanti altına alıyordu.¹⁸ Aile içinde önlenmeye çalışılan şiddet, faileri güvenlik güçleri olduğunda serbestti. Türkiye'deki savaş ortamı şiddetlendikçe ifade özgürlüğü, basın yayın özgürlüğü alanındaki kısıtlamalar da arttı. Tarihte 301 davalarıyla anılabilecek olan 2006 yılı gözeten bu davaların zirve yaptığı bir yıldır. Pek çok kadın da bu maddeden dolayı yargılandı. Devlet kaynaklı cinsel şiddetle ilgili elindeki belgeleri kamuoyuyla paylaştığı için Avukat Eren Keskin, Baba ve Piç romanının yazarı Elif Şafak, "Türklüğü aşışlamak" suçlamasıyla mahkemeye çıktı. Gazeteci Neşe Düzel, Orhan Doğan'la yaptığı röportaj nedeniyle terör propagandası yapmakla, Ülkede Özgür Gündem muhabiri Birgül Özbarış vicdani red hakkıyla ilgili yaptığı haberler nedeniyle halkı askerlikten soğutmakla suçlandı.¹⁹ Gazeteci Perihan Mağden, *Trabzon'daki Rahip Santora cinayetinin zanlısı A.O. ve babası ile ilgili yazdığı "Hırtlar vadisi" yazısından dolayı "hakaret" ve 8 yıl süren Pınar Selek davasıyla ilgili yazdığı "Pınar Selek kimdir?" başlıklı yazısıyla "adli yargılamayı etkilemeye teşebbüs"²⁰ suçlamalarıyla nihayetinde beraatla sonuçlanan davalardan yargılandı. Aram Yayınları'ndan çıkan Savaş Ganimetleri: Amerikan Silah Ticaretinin İnsani Bedeli kitabının çevirmenlerinin de yazar Orhan Pamuk, gazeteci Hrant Dink'in de yargılandığı 301 davaları furyası 2007 yılında Hrant Dink'in sokak ortasında katledilmesinin ardından kesintiye uğradı.*

AK Parti'nin iktidarının ilk döneminde kadın haklarından yana çelişkili bir politika izlediği söylenebilir. Özellikle AB sürecinin etkisi ve kadın hareketinin baskısıyla cinsel suçlarla hukuki mücadele kapsamında feminizan taleplerin bir kısmı kabul gördü. Cinsel şiddetin önlenmesi ağırlıklı olarak aile içinde ve toplum içinde meydana gelen cinsel suçlara dair yasal düzenlemelerle sınırlı kaldı. Oysa cinsel şiddet, erkeği kadından üstün gören cinsiyetçi anlayışın sonuçlarından biridir. Toplumdaki cinsiyetçilikle, ataerkil namus/ahlak algısıyla,

¹⁸ Yine 2006 yenilenen Terörle Mücadele Kanunu Kamuoyunda TMK Mağduru Çocuklar olarak anılacak olan sorununu gündeme getirdi. Binlerce Kürt çocuğu, toplumsal olaylara karıştıkları, polise taş attıkları gibi gerekçelerle cezaevlerine yollandı.

¹⁹ "Cins Ayrımı İfade Özgürlüğü Sanıklığında Yok"; Erol Önderoğlu; 7 Mart 2007, BİA Haber Merkezi; <https://bianet.org/kadin/medya/93045-cins-ayrimi-ifade-ozgurlugu-sanikliginda-yok>

²⁰ "Perihan Mağden'e İki Beraat"; <http://arsiv.sabah.com.tr/2006/11/14/gnd100.html>

cinsiyetçi düşünce biçimiyle mücadele etmeden cinsel şiddeti engellemek mümkün değildir. Ataerkil dünyanın kurallarına uymayan kesimlere reva görülen cinsel şiddeti, devletin şiddetle kurduğu ilişkiden bağımsız olarak da tartışamayız. Şiddet, aynı zamanda devletin denetim altına alınmasını uygun gördüğü kesimlere karşı uyguladığı sistematik bir yöntem ve toplumdaki şiddet kültürünü yeniden üretmekte. Bu dönemde askeri iradenin siyaset üzerinde halihazırda varolan etkisi Kürt sorununun çözümünde savaş koşullarının yeniden devreye girmesiyle şiddet ortamı daha da genişlemiştir. Özellikle çatışma koşullarının hakim olduğu askeri bir iklimde üretilen şiddeti sorgulamadan kadına yönelik şiddeti sona erdirmek de mümkün olmayacaktır.